అరణ్యంలో అర్ధరాత్రి

ఇది ఎంత భయంకరమైన అరణ్యం!

ఎన్ని అందమైన రంగురంగుల దీపాలు!

ఇక్కడ ఎన్నిరకాల మృగాలు!

◆ ◆ ◆

నగరంలో వెలుగుతున్న వందలాది వేలాది దీపాల ముందు పౌర్ణమి వెన్నెల వెలా తెలా పోతున్నది. చంద్రబింబం బొత్తిగా పాలిపోయి పలుచని మబ్బు తెరలలో వొదిగి పోతున్నది.

టక్....టక్....టక్....గుర్రం నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తున్నది.

తలగుడ్డ తీసి విదిలించి మళ్ళీ తలచుట్టూ చుట్టుకుని దుప్పటికింద బీడీకోసం వెదికాడు రాఘవులు ...... ఒక్కటే ఉన్నట్టున్నది. తీసుకుని వెలిగించాడు ... గుండెలనిండా పొగ పీల్చి బైటికి వొదిలాడు...

ఈ జైలుగోడ మూడు నిలువుల ఎత్తున్నది. బాగా తలఎత్తి చూస్తే ఆగోడపైన వెన్నెలలో మిలమిల లాడుతున్న గాజు పెంకులు కనిపిస్తాయి. ఆగోడ బాగాలావుపాటి కొండరాళ్ళతో కట్టారు. దుర్భేద్యంగా కట్టారు. అటునుంచి యిటు ఒక్క పురుగైనా వొచ్చేందుకు వీల్లేకుండా కట్టారు. అటువైపు లోపల ఎవరో గంటలు కొడుతున్నారు. రాఘవులు బండిని నెమ్మదిగా నడిపిస్తూ గంటలధ్వని విన్నాడు... పదకొండు గంటలు మ్రోగాయి. తర్వాత అటువైపునుంచీ ఏ ధ్వనీ లేదు,..

చురచుర మంటున్న బీడీముక్కను విసిరి అవతల పారేసి ఆఖరిపొగను ఎక్కడ అయిపోతుందో అనేభయంతో కొద్ది కొద్దిగా వొదులుతూ "అవునుమరి ... పదకొండు గంటలు కాకేం?' అనుకున్నాడు రాఘవులు...

గుర్రం నడుస్తూనే ఉంది గుంటలుపడిన రోడ్డుమీద బండి చప్పుడు చేసుకుంటూ ముందుకు పోతున్నది.

రాఘవులు వీధి చివర బండి ఆపాడు. గుర్రం ఒక్కసారి సకిలించి తర్వాత ఓపిక లేకనో ఏమోనిశ్శబ్దంగా నిలబడిపోయింది. రాఘవులు క్రిందికి దిగి బండ్లో దుప్పటి క్రింద నుంచి కొంచెం పచ్చిగడ్డితీసి గుర్రం నోటికందిస్తూ నిలబడ్డాడు.

5)

వీధి దీపం మత్తుగా వెలుగుతున్నది. దానిచుట్టూ సన్నని పురుగులు గిరికీలు కొడుతున్నాయి. ఎక్కడా గాలి లేదు.

రాఘవులు తలగుడ్డతీసి విసురుకుంటూ జైలుగోడ మీదికి చూశాడు. అంతలో అతనికి తన యిల్లు గుర్తుకు వచ్చింది. ఇంటితోపాటు యింట్లో ఉండే తన భార్యా, [అయ్యో! మా లచ్చిమి మూడేళ్ళకింద ఎల్లాగుండేది? గుమ్మటం లాగుండేది...గుమ్మడి పువ్వులాగుండేది...) పెళ్ళి కెదిగిన తనకూతురూ (రత్తాలు బాగా పొడుగెదిగింది. ఈ ఆడపిల్లల్తో యిదే తంటా......ఉన్నట్టుండి మన కళ్ళముందే ఎదిగిపోతారు] గుర్తుకొచ్చారు. మా లచ్చిమి కళ్ళలో మునుపటి మిలమిలలన్నీ ఏ నక్షత్రాలను కలిశాయో! ఇప్పుడా కళ్ళు గుడ్డిదీపాల్లాగున్నాయి. ఆకళ్ళలో జీవంలేదు. ఇహ రత్తాలు...దానికి పద్దెనిమిదేళ్ళు నిండాయి. పోయిన నెల్లో స్వతంత్రదినోత్సవం వొచ్చిందే? ఆనాటికి సరిగ్గా పద్దెనిమిదేళ్ళు. పద్దెనిమిదేళ్ళ పిల్ల ఎలావుంటుంది? అలాగే వుంటుంది రత్తాలు. మూడేళ్ళ క్రిందట తమ ఊరువొదిలి వచ్చేదాకా రత్తాలు మామూలుగానే ఉండేది. పచ్చని పొలాల్లో పంటకాలవల వెంబడి గువ్వపిట్టలా తిరుగుతూ ఉండేది. రివ్వు రివ్వున ఎగురుతూ ఉండేది. అక్కడి ఆకాస్త పొలమూ పోవడంతో, తాము ఇక్కడికి రావడంతో ఆ

పిల్లలో బాగా మార్పు వొచ్చింది. ఎల్లలెరుగని పల్లెల్లో యిచ్చమేరకు విహరించే పక్షిలాటిదాన్ని పంజరంలో పెట్టినట్లయింది. ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టు కూర్చుని వుంటుంది. బహుశా కలలుకంటూ ఉంటుందేమో! మా లచ్చిమికి రెండుసార్లు వరసాగ్గా కడుపులు పోయి ఆరోగ్యం బొత్తిగా పాడయిపోయింది. మనిషి కానుగపుల్లలా సన్నగా తయారైంది. కదిలితే, మెదిలితే ఆయాసం, గుండెదడ... దాంతో యింటిపనీ, బయటిపనీకూడా రత్తాలు పాలబడింది. సందు చివరలో ఉన్న దుకాణానికిపోయి ఏపూట బియ్యం ఆపూట కొనుక్కు రావడమూ, ఉడకేసి పడెయ్యడమూ అంతా రత్తాలే చేస్తూ వుంటుంది.

రాఘవులు గడ్డం సవరించుకున్నాడు. గుర్రంజూలు నిమిరాడు. తర్వాత "మరొక్క బీడీముక్క ఉంటే ఎంత బాగుణ్ణు" అనుకున్నాడు. అలా అనుకుని మళ్ళీ బండ్లో దుప్పటిక్రింద వెదికి చూశాడుకూడా. కాని అటువంటి దేమీ చేతికి తగల్లేదు. దాంతో అతడు విసుక్కున్నాడు. "ఛ" అనుకున్నాడు. తర్వాత మళ్ళీ బండిఎక్కి "ఛల్" అని గుర్రాన్ని కదిలించి మళ్ళీ వీధిమలుపు తిప్పాడు. ఇది దక్షిణం నుంచి బండి వొచ్చేటైము ... అందువల్ల స్టేషనుకు చేరుకున్నాడు. ఒకచోట బండి ఆపాడు.

అదేం చిత్రమో, ఈ స్టేషను నిరంతరం కోలాహలంగా

ఉంటుంది. లెక్క లేనంత మంది జనం పిల్లా పాపా, ఆడా మగా ఎటెటు పోవలసినవారో అందరూ ఆ హాల్లో ఎవరికి తోచినట్టు వారు అడ్డదిడ్డంగా పడుకుని ఉంటారు. ఇరవై నాలుగ్గంటలూ అక్కడ హడావిడిగా ఉంటుంది. పట్టపగలులా లైట్ల వెలుతురు.... బయట సోడాబళ్ళవాళ్ళ కేకలు, రిక్షాల వాళ్ళ సందడి...ప్రయాణీకుల అలజడి...

రాఘవులు మనుషులను తప్పుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళి మెట్లక్రింద నిలబడ్డాడు. అప్పటికే అక్కడ చాలా మంది రిక్షావాళ్ళు మూగివున్నారు. మెట్లమీద ఇద్దరు టికెట్ కలక్టర్లు తెల్లటి దుస్తులలో కూర్చునివున్నారు.

అంతలో మెట్లమీద ప్రయాణీకుల కాళ్ళు కనిపించాయి. ఒకరూ యిద్దరుగా, ముగ్గురూ నలుగురుగా, అయిదుగురూ ఆరుగురుగా ప్రయాణీకులు మెట్లుదిగి వస్తున్నారు కొందరి చేతుల్లో సూట్ కేసులు. కొందరిచేతుల్లో సంచులు, మరికొందరి చేతుల్లో మరచెంబులు, ఇంకా కొందరి చేతుల్లో పిల్లలు, ఆడవాళ్ళూ మగవాళ్ళూ పిల్లలూ ప్రయాణ బడలికతో వాడిపోయి అలసటతో మెట్లుదిగి వస్తున్నారు.

రిక్షాలవాళ్ళలో గొడవ బయల్దేరింది. "అదుగో! ఆ నల్లసూట్ కేస్ నాది..." "ఈ పచ్చరేకు పెట్టెనాది..." అని అరుచుకుంటూ ముందుకుచొచ్చుకువచ్చి ప్రయాణీకులు ఆఖరుమెట్లు దిగీదిగకముందే "రండిరండి బాబూ!" "రండి రండి అమ్మగారూ!" అంటూ ఈగల్లా ముసురుతున్నారు...

రాఘవులుకూడా ఓపిక తెచ్చుకుని పెద్దగా "అమ్మా! గుర్రబ్బండీ...అయ్యా గుర్రబ్బండీ...నిముషాల మీాదెల్లిపోతాం...రండిరండి..." అని అరుస్తున్నాడు. అతనికి తెలుసు. ఒకరూ యిద్దరూ అయితే బండిఎక్కరు. రిక్షాల మీాదే వెళ్ళిపోతారు. అందుకని ఎవరైనా ఒక కుటుంబంలా కనిపిస్తే వారిని వెంటాడి బండి ఎక్కమని ప్రాధేయపడుతున్నాడు.

ఒకలావుపాటి వ్యక్తి భార్యా పిల్లలతో బండీ ఎక్కేందుకు సిద్ధపడ్డట్టే అనిపించింది. ఆయన వెంటనే నడుస్తూ రాఘవులు ప్రాధేయపడుతున్నాడు. కాని అంతలో ఒక కుర్రవాడు "నాన్నా! అదుగో మామయ్యగారొచ్చారు..." అనడమూ ఒక పెద్దమనిషి అక్కడికేవచ్చి "అయ్యో ఇంకానయం ... మిస్సయిపోయేవాణ్ణి – అదుగో, అక్కడ మన కారుంది నడవండి..." అనడమూ జరిగాయి. వాళ్ళందరూ పొలోమంటూ అక్కడ ఆగివున్న అందమైన కారువైపు నడిచి వెళ్ళిపోయారు. రాఘవులు వెనుదిరిగిచూస్తే ప్రయాణీకుల అలజడి బాగా తగ్గింది. అప్పటికి టిక్కెట్ కలెక్టర్లు యిద్దరూ మళ్ళీ తీరిగ్గా హాయిగా కూర్చుని వున్నారు.రిక్షాలు చాలాభాగం గణగణమని గంటలు మ్రోగించుకుంటూ వెళ్ళిపోయాయి.

రాఘవులు బండిపక్కనే నిలబడ్డాడు. గడ్డం తడుము

కున్నాడు. తర్వాత మళ్ళీ "ఒక బీడీముక్క ఉంటే ఎంత బాగుణ్ణు" అనుకున్నాడు. తర్వాత "లేకపోతేమాన్లే. బతక లేనా?" అనికూడా అనుకున్నాడు. తర్వాత బండి ఆనుకుని నిలబడి ఉండగా మళ్ళీ అతనికి మాలచ్చిమీ, కూతురూ జ్ఞాపకం వచ్చారు. రాఘవులు నిన్న సాయంకాలం అనగా బండి కట్టుకుని యిల్లువిడిచి వొచ్చాడు. మళ్ళీ యింటికే పోలేదు. ఎలా పోతాడు? ఈ ఇరవైనాలుగ్గంటలలో అతనికి ఒకే ఒక్క బాడిగ దొరికింది. అప్పుడు వొచ్చిన అరవై పైసలూ సాదరు కిందా, బీడీముక్కలకిందా, టీ నీళ్ళకిందా చెల్లిపోయాయి. ఇంటికి పోవాలంటే కనీసం కిలో బియ్యాని కైనా డబ్బుతీసుకుపోకపోతే ఎలా? వొట్టిచేతులతో వెళ్ళి ఆ బాధ చూసేకంటే వెళ్ళకుండా ఉంటేనే మంచిది.

రాఘవులు నెమ్మదిగా కదిలి గుర్రం ముందుకు వచ్చాడు. ఒక్క క్షణంసేపు దాని జూలు నిమురుతూ ఉండి పోయాడు. తర్వాత బండిఎక్కి కళ్ళెం పట్టుకుని అదిలించాడు. బండి మెల్లిగా ముందుకుసాగింది.

రాఘవులు అంతలో 'ఛ! ఎందుకిట్లా, తిరగడం? గుడిసెకెల్లి పడుకుంటేపోదూ! అనుకున్నాడు. రత్తాలు ఈ పాటికి (తినో తినకనో) మాంఛి నిద్దర్లో ఉంటుంది. మాలచ్చిమికూడా నిద్రపోతూ ఉండొచ్చు. లేకపోతే నిద్ర కళ్ళతో తనకోసం ఎదురు చూస్తూనూ ఉండొచ్చు. సాయం

కాలం వీధి చివరిదుకాణంలో ప్రాధేయపడి రత్తాలు బియ్యం అరువు సంపాయించి ఉండొచ్చు - మాలచ్చిమికూడా తన కోసం ఏమీ ఎంగిలిపడకుండా ఎదురుచూస్తూ ఉండొచ్చు...

రాఘవులు పక్కగూటిలోనుంచి చర్నాకోలలాగి చక్రంలోపెట్టి "టకటక"మని శబ్దంచేశాడు. గుర్రం వేగంగా దౌడుతీయడం ప్రారంభించింది. సెంటర్లో విగ్రహం చుట్టూ ప్రదక్షిణచేసి బండి కాలవగట్టునే దాదాపు నిర్మానుష్యంగా ఉన్నరోడ్డువెంట కదిలిపోతున్నది. ఎవరిదో పెద్ద మేడ. ఇంకాపైన లైటు వెలుగుతూనేవుంది...ఆ పక్కనే రాత్రి డ్యూటీ మనుషులెవరో యింకా పనిచేస్తున్నారు. ఒక పోలీసు సైకిల్ మీద దూసుకుపోతున్నాడు ... ఈ ఆవరణ పెదది...లోపల మధ్యగా ఒక చిన్న బంగళా...అందులో ఏ అదృష్టవంతులుంటారో...ఈ చెట్టుమీద పక్షులు ఒకటే రొదచేస్తున్నాయి. ఇది గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి...బయట ఇద్దరు ముగ్గురు మనుషులు ... వాళ్ళు ఎంతగా ప్రాధేయపడుతున్నా లోపలికి వెళ్ళనివ్వని కాపలామనిషి...

అంతలో రాఘవులు వెనుదిరిగి చూశాడు. ఎవరో చేయిఎత్తి రమ్మని సైగ చేస్తున్నారు. రాఘవులు బండిని ఆపి సరిగా చూశాడు. ఆ వ్యక్తి తెల్లగుడ్డలు తొడుక్కుని ఉన్నాడు. చప్పట్లుకొట్టి "నిన్నే-రా" అనడం వినిపించింది.

బండి వెనక్కుమళ్ళింది. రాఘవులు వేగంగా బండిని

ఆసుపత్రి ముందుకు రానిచ్చి నిలిపాడు. గుర్రం సకిలించి నిలబడింది. రాఘవులు బండిదిగి ఆ వ్యక్తి దగ్గరికి వచ్చాడు. "బాబూ! పిలిచారా! రండిబాబూ ఎక్కండి...ఎల్లిపోదాం" అన్నాడు. అంతలో మరోవ్యక్తి అక్కడికివచ్చి "బండీ వొచ్చినట్లుందే...మాట్లాడావా?" అని అడిగాడు. మొదటి వ్యక్తి "ఏదీ—ఇంకాలేదు..." అన్నాడు.

రాఘవులు "రండిబాబూ! మీతో బేరాలేమిటి నాకు? మీకు తోచినంత పడెయ్యండి..." అంటున్నాడు. అంతలో ఆ వ్యక్తి అతన్ని పక్కకులాగి దగ్గరగా వచ్చి నెమ్మదిగా "పడమటలంక వెళ్ళాలి...." అంటున్నాడు.

రాఘవులు "ఎంతసేపు బాబుగారూ! ముందు మీరెక్కండి." అన్నాడు.

ఆ వ్యక్తి "ఉండవోయ్! చెప్పేది వినవేం? మానాన్న గారు సాయంకాలం లారీకిందపడ్డారు...." అంటుండగా అతని గొంతు బొంగురుపోయింది.

రెండోవ్యక్తి "నువ్వుండరా... ఏమిటా చెప్పడం—" అంటూ రాఘవులు వంక తిరిగి "ఏమయ్యా! పీనిగను బండ్లో వేసుకుపోవాలి.... పడమటలంక .... ఎంతకావాలో అడుగు." అన్నాడు.

రాఘవులు అదిరిపడ్డాడు. అప్రయత్నంగా ఒక్క అడుగు వెనక్కువేశాడు. వెంటనే మొహం తుడుచుకుంటూ

"వొద్దులెండి బాబూ! నే నెల్లిపోతాను. ఇంకో బండి మాట్లాడు కోండి, ఇంటికెళ్ళాలి ..." అన్నాడు.

ఆ వ్యక్తి వినిపించుకోకుండా "అయిదు రూపాయ లిస్తాం...." అన్నాడు.

రాఘవులు తల అడ్డంగా ఊపి బండి దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆ వ్యక్తుల్లో ఒకడు అక్కడి కాపలా మనిషితో మాట్లాడు తున్నాడు. రెండో ఆయన "ఏంటయ్యా, అట్లా వెళ్ళిపోతా వేం? ఏం కొంపమునుగుతుందని...." అంటున్నాడు. మళ్ళీ దగ్గరికి వచ్చి "పోనీ ఆర్రూపాయలు చేసుకో-" అన్నాడు.

రాఘవులు ఒక్క క్షణం ఆలోచించాడు. తర్వాత గడ్డం నిమురుకుని "సరే..." అన్నాడు. అంతలో మొహాన పట్టిన చెమటను తుడుచుకున్నాడు. ఆ వ్యక్తులిద్దరూ లోప లికి వెళ్ళారు. వాళ్ళు తిరిగిరావడానికి రెండుమూడు నిమి షాలు పట్టింది. ఈలోపల రాఘవులు ఆలోచించాడు. "చెప్పాపెట్టకుండా ఎల్లిపోతే..." అనుకున్నాడు. కాని మనసొప్ప లేదు. పైగా ఆర్రూపాయల బేరం.... రేపల్లా కళ్ళు మూసుకు గడపవచ్చు. మహా అయితే అరగంట....కాకపోతే ముప్పావుగంట....కళ్ళుమూసుకుంటే సరిపోతుంది. ఆర్రూ పాయలు చేతుల్లో పడతాయి. అంతగా అయితే ఆ దుప్పటి తీసేసి రేపు ఉతికించేస్తే సరిపోతుంది .... అంతలో లోపలి

నుంచి ఆ వ్యక్తులిద్దరూ వచ్చారు. వారికి సైకిళ్ళున్నాయి. లోపలినుంచి ఇద్దరు మనుషులు శవాన్ని మోసుకుని వచ్చారు. భద్రంగా బండిలో పడుకోబెట్టారు. తర్వాత ఆ యిద్దర్నీ సమీపించారు. ఒకవ్యక్తి జేబులోనుంచి ఏదో నోటుతీసి వారికిచ్చాడు. వాళ్ళు చాలదని సణిగినట్టున్నారు. మరొక చిన్ననోటు తీసి యిచ్చాడు. వాళ్ళులోపలికి వెళ్ళి పోయారు.

ఒక వ్యక్తి రాఘవులు దగ్గరికి వచ్చి "రాబందులు..." అని గొణుక్కుంటూ పెద్దగా "పదవయ్యా నువ్వు పద... నెమ్మదిగా పద... మేము నీ వెనకనేవస్తాం." అన్నాడు.

బండి కదిలింది. ఆ యిద్దరూ సైకిళ్ళెక్కి వెనకనే వస్తున్నారు. వారిలో వారేదో మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఆ మనిషి యాభై ఏళ్ళవాడు ... ఆనాడు బాగా తాగి రోడ్డు కడ్డంగా నడుస్తూ వెళ్ళి లారీక్రింద పడ్డాడు. పెద్ద గొడవయి పోయింది. లారీ డ్రయివరు పరారీ అయిపోయాడు. పోలీసులు శవాన్ని తీసుకుపోయారు. హాస్పిటల్లో దాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా కోసి పరీక్షలుచేశారు. తర్వాత మళ్ళీ ఆదరాబాదరాగా కుట్టి అప్పగించారు. దీనికి ఎందరి కాళ్ళో పట్టుకోవలసి వచ్చింది. ఎంతో డబ్బు తగలేయవలసి వచ్చింది.

రాఘవులు బండి నడుపుతూ ఆకాశంలోకి చూశాడు.

చంద్రబింబం పలుచని మబ్బుతెరలలో ప్రయాణం చేస్తున్నది. ఆకాశమంతటా తెల్లగా దూది ఏకిపడేసినట్టు పలుచని తెల్లని మబ్బులు—

ఒకచేత్తో గడ్డంనిమురుకుంటూ "ఒకబీడీ వుంటే ఎంత బాగుణ్ణు" అనుకున్నాడతడు. అంతలోనే బండిలో తన వెనక, కేవలం రెండుమూడు అంగుళాల దూరంలో శవం— అదీ చిందర వందరగా కోయబడి ఆదరాబాదరాగా కుట్టబడిన శవం- కేవలం ఒక దళసరి దుప్పటిలో చుట్టబడి ఉన్నదనే విషయం అతనికి తట్టింది. అయినా అతడు ఆ విషయం పట్టించుకోనివాడిలా సన్నగా ఈలవేస్తూ మధ్య మధ్య నెమ్మదిగా 'ఛల్' అంటూ, కళ్ళెంచివరలతో గుర్రంపైన చరుస్తూ కూర్చున్నాడు. ఎదురుగా మళ్ళీ చంద్రబింబం కనిపించింది.

'పల్లెటూళ్ళో సెంద్రుడికీ పట్నవాసంలో సెంద్రుడికి ఎంత తేడా?'

పల్లెటూళ్లో నువ్వెటన్నా వెళ్ళు, ఎంత దూరమైనా పరుగెత్తుకుపో—పొలాలగట్ల వెంట, తాటి తోపుల వెంట, చెరువుగట్టువెంట; ఎటన్నా పరుగెత్తుకుపో... చంద్రుడు నీ వెంటనే వస్తాడు. ఈతతోపులో, తాటితోపులో నీ వంకనే తొంగి తొంగి చూస్తూ చంద్రుడుకూడా పరిగెత్తుకొస్తాడు. ఎక్కడన్నా ఆగి నీళ్ళలోకిచూడు-అక్కడ కూడా ఉంటాడు.

ఈ పట్నంలో అట్లాకాదు. జనం చంద్రుణ్ణి చూడరు. చంద్రుడూ వాళ్ళకక్కనిపించడు. ఈలైట్లక్రింద, తలుపులు బిగించుకుని ఈ పెద్ద పెద్ద యిళ్ళల్లోనూజనం ఉండిపోతారు. వాళ్ళచుట్టూ తలుపులు మూయబడివుంటాయి. లేకపోతే ఆ ద్వారాలకు దళసరి దుప్పట్లలాంటి తెరలుంటాయి.

"...అన్నట్టు ఈ శవాన్ని దుప్పట్లో సుట్టిపెట్టారు గదా! ఆళ్ళు దాన్ని యింటికించే తీసుకొచ్చారేమో..."

"ఛల్!"—అనాడు, ఎన్నేళ్ళక్రిందటి సంగతో అది. రాఘవులుకు బాగాగుర్తు ... తనేమో పాకముందు నులక మంచంలో కాలిమీద కాలేసుకుని పడుకుని "ఓ సంద మామ!..." అని పాడుతున్నాడు. అప్పుడు ఎంత వెన్నెలో! ఆకాశంలోనుంచి ఎవరో దేవతలు వెన్నెల నంతటిని భూమి మీదికి కుమ్మరిస్తున్నట్టు ... లెక్కలేనంత, కొలవడానికి వీల్లేనంత, "ఇంత" అని చెప్పడానికి వీల్లేనంత వెన్నెల... అప్పుడు మా లచ్చిమి కడియాల చప్పుడు వినిపించింది. తాను వెంటనే నిద్రపోతున్నట్టు నటిస్తూ కళ్ళు మూసు కున్నాడు. మా లచ్చిమి పక్కన ఈతాకుల చాపమీద అట్లాగే కూర్చున్నది. ఒకసారి, రెండుసార్లు, తలతిప్పి తన వంక చూసిందేమో! తర్వాత పడుకున్నది. గాజులు, తనె ప్పుడో తెచ్చినవి, గలగలమని చప్పుడు చేశాయి. తను కళ్లు తెరిచిచూశాడు. తలక్రింద ఒక చెయ్యిపెట్టుకుని, రెండో

చెయ్యి గుండెలమీద వేసుకుని పైకి చూస్తున్నది. "అట్టా యా లచ్చిమిని సూసి ఎన్నాళ్ళయింది?"

"మడిసి సచ్చిపోయింతర్వాత సేతులు రెంటినీ గుండెలమీద పెడతారెందుకో!"

"ఛల్! పదవే గుర్రమా! లగెత్తు—"

రాఘవులు వెనక్కుతిరిగి తలవంచి చూశాడు. వాళ్ళిద్దరూ మాట్లాడుకుంటూ బండి వెనకనే సైకిళ్ళు తొక్కుకుంటూ వొస్తున్నారు.

"ఇట్లా జరుగుతుందని కల్లోకూడా అనుకోలేదురా..." ఒక గొంతు.

"ఎవరుమాత్రం ఎట్లా అనుకుంటారు? - వేళ తోసుకొచ్చింది...అంతే...అన్నట్టు ఈపాటికి మీ అన్నయ్యకు టెలిగ్రాం అందే వుంటుంది కదూ! తెల్లవారేటప్పటికి వొచ్చేస్తాడనుకుంటాను..." రెండో గొంతు.

"నువ్వు మామూలు టెలిగ్రాం ఇచ్చావా? ఎక్స్ప్రెసా...?" మొదటి గొంతు.

"ఎక్స్ప్రెస్..." రెండో గొంతు.

"ఛస్....ఎదవరోడ్లు .... ఎన్ని గతుకుల్రా నాయనా?" అనుకున్నాడు రాఘవులు.

.... అప్పుడుతనేమో నెమ్మదిగా లేచాడు. నులక

మంచం కిర్రుకిర్రుమన్నది. మా లచ్చిమి తలతిప్పిచూడలేదు. కదలకుండా నిద్రపోతున్న దానిలా పడుకుని వుంది - "ఓస్ అంతా దొంగనాటకం..." అనుకుంటూ తాను ఆమెపక్కనే కూర్చుని ఆమె మీదికి వంగాడు.

"ఉండవయ్యా...ఎవరైనా సూత్తారు- నడిబజారు..." అన్నది మాలచ్చిమి సణుగుతున్నట్టు ... అదేం పట్నవాసంలో నడిబజారా? పల్లెటూళ్ళో ఎవడి సంగతి ఎవడికి పట్టింది? అక్కడ పొద్దుగూకగానే పిట్టలన్నీ గూళ్ళకు చేరుకుంటాయి. పిల్లామేకా పెద్దాచిన్నా అందరూ చల్లగా ఇంతతిని ఎక్కడివాళ్ళక్కడ సర్దుకుని నిద్రకు పడతారు. బయట జనమే కనిపించరు. అబ్బో! ఈ పట్నవాసం అల్లా కాదు. మరీ రాత్రి పూటకూడా విరగబాటే. ఆమాటకొస్తే పగటి పూటకంటే రాత్రిపూటే అలజడిఎక్కువ. ఈ సినిమాలూ, ఈ లైట్లూ, ఈ గందరగోళం... ఈ పట్నం మరీ బరితెగించి విరగబడిపోయే భోగం సానిలాటిది......"ఇప్పుడెవరు సూడొచ్చారే ఎర్రిమొగమా" అన్నాడు తానప్పుడు మా లచ్చిమి కువకువలాడుతూ వొదిగిపోయింది.

"ఈ మడిసి బతికినన్నాళ్ళూ ఏం జేసేవోడో?"

ఎవరు మటుకేం చేస్తారు? తింటారు. తినడంకోసం నానాగడ్డీ కరుస్తారు. పెళ్ళిళ్ళు చేసుకుంటారు. పిల్లల్ని కంటారు. పిల్లలకోసం మళ్ళీ మరింత గడ్డికరుస్తారు. ఎవరు మాత్రం మరింకేం చేస్తారు?

రాఘవులు బాగా ముందుకు జరిగికూర్చుని గుర్రాన్ని అదిలిస్తూ మరోచేత్తో గడ్డం నిమురుకున్నాడు.

"ఎంత సిత్రం! బతికుండంత కాలం మనంత ఈరు శూరని రొమ్మిరుసుకు తిరుగుతాం. అందరూ మనమంటే పేణం పెడతారనుకుంటాం. పెళ్ళాం, పిల్లలని తన్నుకలాడుకుంటాం. ...సస్తే, అదే ఈ దీపమారిపోతే, అదే... ఈ గాలికాస్తా తుస్సుమంటే అవ్వుడీ పెళ్ళాం పిల్లలూ ఒక్కడు పేడిచి ఊరు కుంటారు. దాన్తో అంతా సరి........రెండోరోజే లెక్కలూ, అయివేజులూ, దానాలు ... మొదలు - బతికుండప్పుడు ఇంత నీలుగుతా తిరిగిన పెద్దమడిసిని, సెట్టంతవోణ్ణి సన్నీట తానమాడించి బండెడు కట్టెల్తో తగలేసి సేతులు కడుక్కుంటారు. అయిందా, దాంతో మడిసి నీలుగుడంతా సరి..."

రాఘవులు ఎరిగిన మరణం ఒక్కటే. అతని తల్లి అతని చిన్నతనంలోనే, ఊహ తెలీకముందే చచ్చిపోయింది. ఒకనాడు, అతడప్పటికి పధ్నాలుగేళ్ళవాడు ... కామందు గారింట్లో పనిమీద ఉండగా ఎవరోవచ్చి చెప్పారు. దాంతో కామందు హడావిడిగా పిల్చి "ఒరేయ్ రాఘవాయ్! ఇంటికిపోరా" అని మరొకతన్ని తోడిచ్చి మరీ పంపించాడు. ఇంటికి పోయేసరికి అతని తండ్రి శవాన్ని ఆ చిన్న తాటాకుల వసారాలో పడుకోబెట్టి ఉంచారు. అప్పుడు రాఘవులు భయపడి పెద్దగా ఏడవటం సాగిస్తే ఇరుగూ పొరుగూ

ఓదార్చారు. "కుర్రకుంక భయపడతాడు. అవతలికి తీసుకు పొండి" అని కూడా అన్నారెవరో? అన్ని పనులూ రాఘవులు పినతండ్రి ఒకాయన జరిపించాడు.

"ఛల్"

అదుగో; దూరంగా సినిమాహాలు ... అప్పుడేపైన అంతవరకూ అందంగా వెలుగుతున్న లెక్కలేనన్ని బల్బులు ఆరిపోయాయి. రెండోఆట వొదిలే వేళ అయినట్టున్నది. ఇదేదో కొత్తసినిమా ... జనం మధ్యాన్నంనుంచీ ఒకటే విరగబడి పోతున్నారు.

రాఘవులు నెమ్మదిగా బండినడుపుతూ పోతున్నాడు. ఒక్కసారి గడ్డం సవరించుకుంటూ వెనక్కుతిరిగి చూశాడు. వాళ్ళిద్దరూ కొద్దిదూరంలో సైకిళ్ళమీద వొస్తూనేఉన్నారు. బండి హాలుముందుకు వచ్చింది.

అంతలోనే హాలుముందు గేట్లుతెరిచారు. జనం బిలబిలలాడుతూ హడావిడిగా, ఒకరినొకరు త్రోసుకుంటూ ప్రవాహం లాగా బయటికి వచ్చారు. అంతటా కోలాహలం-రొద...గొడవ. బండి అదృష్టవశాత్తూ అప్పటికే హాలు గేటుదాటి ముందుకు వెళ్ళిపోయింది. రాఘవులు తలతిప్పి చూస్తే వెనక అంతా జన సముద్రం...చెవులు చిల్లులు పడేలా రొద...సైకిలురిక్షాలవారి అరుపులు... బేరాలు...

రాఘవులు కళ్ళెంలాగి పట్టుకుని ఆగి వెనక్కు తిరిగి

చూశాడు ... కనుచూపు మేర అంతటా జనం ... లెక్క లేనన్ని తలలు .... అతడు బండి దూరంగా తీసుకుపోయి పేవ్‌మెంట్ పక్కన ఆపి కూర్చున్నాడు. తర్వాత గడ్డం నిమురుకుంటూ "ఒక్క బీడీముక్క ఉండే ఎంతబాగుణ్ణు...." అనుకున్నాడు.

ఆ జనసమూహం అయిదారు నిముషాలకు గాని పలచబడలేదు. అందరూ ఎటు వారటు వెళ్ళిపోతున్నారు. లెక్క లేనన్ని రిక్షాలు గంటలు "గణగణ" మ్రోగించు కుంటూ వెళ్ళిపోయాయి.

రాఘవులు కళ్ళు పెద్దవి చేసుకుని చూశాడు. పలుచ పలుచగా వున్న ఆ జనంలో ఆ వ్యక్తులిద్దరిజాడా ఎక్కడా లేదు. కళ్ళెం చేతిలో పట్టుకుని రెండోచేత్తో గడ్డం నిమురు కుంటూ ఉండిపోయాడు. ఎందుకో అకారణంగా చేతివ్రేళ్ళు వొణుకుతున్నాయి. అలా గడ్డం నిమురుకుంటూనే "ఏమిటో! దేవుడు మొగాళ్ళకీ గడ్డం ఎందుకు పెట్టాడో ఖర్మ." అనుకున్నాడు. తర్వాత ఎవరో జంట రిక్షా బేర మాడుకుంటూ వుంటే అటే చూస్తూ కూర్చున్నాడు. వాళ్ళకు బేరం కుదరలేదు. రిక్షావాడు తల అడ్డంగా వూపుతూ వెళ్ళిపోయాడు. ఆమె పక్కకు తిరిగి చూసి భర్తతో "పోనీ ఆ జట్కా వస్తుందేమో కనుక్కోండి...."

అన్నది. ఆయన రాఘవులువంక తిరిగి చెయ్యి వూపుతూ పెద్దగా "ఏమయ్యా బండీ కడతావా!" అని అడిగాడు.

రాఘవులు ఉన్నట్టుండి ఉలిక్కిపడి "లేదు బాబయ్యా ....బండి రాదు....' అన్నాడు. ఆమె ఒక అడుగు ముందుకు వేసి భర్త చేయిపట్టుకుని "మంచిదే....హాయిగా వెన్నెల్లో నడిచి పోదాం పదండి—" అన్నది. "అవును....అదే మంచిది. పద" అన్నా డాయన భార్య చేయిపట్టుకుని ముందుకు నడుస్తూ.

రాఘవులు ఆ వెళ్ళిపోతున్న ఇద్దరినీ చూస్తూ కొన్ని క్షణాలు గడ్డం నిమురుకుంటూ ఉండిపోయాడు. తర్వాత మళ్ళీ కళ్ళు పెద్దవిచేసుకుని ఆ సైకిళ్ళకోసం చూశాడు. వాళ్ళజాడలేదు. ఒక పోలీసు మాత్రం చేతిలో లాఠీ వూపుకుంటూ నడిచి వస్తున్నాడు.

ఉన్నట్లుండి అతనిగుండెలు జల్లుమన్నాయి. ఒళ్ళు జలదరించింది. చేతుల వ్రేళ్ళు వొణుకుతున్నాయి.

ఆ పోలీసు నేరుగా బండిదగ్గరికి వొచ్చి "ఏరా! ఊరికే ఉన్నట్టున్నావు. నన్ను మా యింటిదగ్గిర దిగబెట్టి వొద్దువుగానిరా-" అన్నాడు. తర్వాత రాఘవులను ఏమీ మాట్లాడనివ్వకుండానే వెనక్కు వచ్చి "అరె! ఎవరో పడుకుని ఉన్నట్టున్నారే—.... జబ్బు మనిషా ఏం? నీదుంప తెగ - చెప్పవేంరా! నీకెంత పొగరురా — అంతేలే - రోజులట్లా

వున్నాయ్-" అంటూ చేతికర్ర తిప్పుకుంటూ వెళ్ళి పోయాడు.

రాఘవులు మళ్ళీ వీధిచివరి వరకూ చూపులు సారించాడు.

ఆ యిద్దరి జాడ లేదు.

అతని గుండెలు మళ్ళీ జల్లుమన్నాయి. మళ్ళీ ఒళ్ళు జలదరించింది. మళ్ళీ చేతుల వ్రేళ్ళు వొణకడం ప్రారంభించాయి. అతడు గుర్రాన్ని అదిలించి హోలుముందుగా మళ్ళీ బండిని నడిపించాడు. అంతలో హోల్లోనుంచి ఎవరో వ్యక్తివచ్చి "ఏయ్ జట్కా! ఇటురావయ్యా" అని పిలిచాడు. రాఘవులు వినిపించుకోకుండా ముందుకు సాగాడు. ఆవ్యక్తి "ఎవడ్రానువ్వు? పిలుస్తుంటే వినిపించుకోకుండా పోతావు-" అని సణగడం వినిపించింది.

రాఘవులు వొణుకుతున్న వ్రేళ్ళతో గడ్డం నిమురుకుంటూ, ఒకచేత్తో కళ్ళెం చివరలు పెట్టి గుర్రాన్ని అదిలిస్తూ ముందుకు సాగిపోయాడు. అలా నెమ్మదిగా ఆ హోలు చుట్టూఉన్న వీధులలో ప్రదక్షిణం చేశాడు. ఎక్కడా ఆ సైకిళ్ళ జాడగాని ఆ వ్యక్తుల జాడగాని లేదు.

ఈవీధిలో పోలీసు స్టేషనుఉంది. రాఘవులు వీధిచివర బండిఆపి చూశాడు. పోలీసుస్టేషను ముందు రెండు సైకిళ్లున్నాయి. అతడు 'అమ్మయ్య' అనుకుని నిట్టూర్చి గుర్రాన్ని

అదిలించి పోలీస్ స్టేషను ముందుకువచ్చి బండినిలిపాడు. తర్వాత బండిదిగి నిలబడ్డాడు. "ఆళ్ళే అయ్యుంటారు - ఆ జనంలో బండితప్పిపోయేతలికి ఠేశనుకొచ్చి చెప్తావుండారేమో" అనుకున్నాడు.

ఒక్క నిమిషం గడిచింది. అంతలో పోలీసుస్టేషనులో నుంచి యిద్దరువ్యక్తులు వచ్చి సైకిళ్ళెక్కి 'రివ్వు'న వెళ్ళిపోయారు. రాఘవులు హతాశుడైపోయాడు. అంతలో మళ్ళీ గుండెలు జల్లుమన్నాయి. వొళ్ళునిలువెల్లా వొణికింది. త్వరత్వరగా బండిఎక్కి వేగంగా నడుపుకుంటూ వీధిచివరకు వెళ్ళిపోయి అక్కడ దీపస్తంభం క్రింద ఆగి ఊపిరి పీల్చుకున్నాడు.

తర్వాత వ్రేళ్ళతో గుర్రంజూలు నిమురుతూ నిలబడ్డాడు. ఉన్నట్లుండి బండ్లోకి చూశాడు. శవం! తెల్లని దుప్పటిలో చుట్టబడివున్న శవం! కదలలేని మెదలలేనికట్టె ! రాఘవులు చూపులు తిప్పుకుని ఆకాశం వంక చూశాడు. నల్లని మబ్బుఒకటి చంద్రబింబాన్ని కబళించబోతున్నది. క్షణాలమీద చంద్రుడికాంతి మాయమై వీధిదీపం వెలుతురే మిగిలిపోయింది.

ఆ పక్కయింటి గేటు తెరిచారెవరో — రాఘవులు అటుచూశాడు. ఒక నడివయసు వ్యక్తి కళ్ళజోడు సర్దుకుంటూ "ఏమయ్యా జట్కావొస్తుందా? స్టేషనుకుపోవాలి-

ఏం తీసుకుంటావు? నలుగురు మనుషులు-" అన్నాడు. రాఘవులు "బండిరాదు బాబూ!" అంటూ గుర్రాన్ని అదిలించాడు! మళ్ళీ మళ్ళీ - ఆ నాలుగు వీధులలోనే తిరిగాడు. ఎక్కడా ఆ మనుషుల జాడ లేదు.

జైలుగోడ ఆ గుడ్డి వెన్నెలలో భయంకరంగా వుంది. అటువైపు ఎన్నిగదులున్నాయో! వాటిల్లో ఎందరు నిర్భాగ్యులున్నారో! రాత్రిళ్లు వాళ్ళ గదుల్లో లైట్లుంచుతారా? ఈజైల్లో ఆడ ఖైదీలు కూడా వుంటారా? ఆడ ఖైదీలనూ మగ ఖైదీలను విడివిడిగా వుంచుతారా లేక ఒకే చోట వుంచుతారా? ఏమోమరి....

జైలుగోడ అవతలివైపునుంచి గంటలు మ్రోగుతున్నాయి. రాఘవులు శ్రద్ధగా విన్నాడు. రెండుగంటలు మాత్రం మ్రోగాయి. తర్వాత అంతటా నిశ్శబ్దం — ఏదో తెల్లని పక్షి 'క్రీక్' మని అరుస్తూ జైలుగోడ మీదుగా ఎగిరిపోయింది.

అయ్యో! ఎంతపని జరిగింది? ఇలా జరగకుండా ఉంటే తానీపాటికి హాయిగా గుడిసెకు చేరుకుని యిన్ని గంజినీళ్ళు గొంతులో పోసుకుని తొంగుని వుండేవాడు. తాను రోజూ పాకలో కుడివైపు చిరుగుల చాపమీద పడుకుంటూ వుంటాడు. కప్పులో సరిగ్గా అదేచోట పెద్ద కన్నం ఉంది. కప్పునిండా చాలాచోట్ల చాలా రంధ్రాలున్నాయి గాని, దీని

సంగతి వేరు, చంద్రుడి కిరణాలు సరిగ్గా అర్ధరాత్రి వేళకు తాను వెల్లికిలా పడుకుంటే తన గుండెలమీద పడుతూ వుంటాయి.

రాఘవులు మళ్ళీమళ్ళీ ఆ వీధులన్నీ తిరిగాడు. గుర్రం నీరసంగా అడుగులు వేస్తూనే వుంది. అతడు వాలుకుతున్న కళ్ళతో మాటిమాటికీ గడ్డం నిమురుకుంటూ కూర్చున్నాడు. ఉండిఉండి బండి వేగం బాగా తగ్గినప్పుడు 'ఛల్ ఛల్' అని గుర్రాన్ని అదిలిస్తున్నాడు. తర్వాత ఉన్నట్టుండి నీరసపడి పోయాడు. ఎందుకో కళ్ళు తిరిగాయి. తలగుడ్డ తీసి విదిలించి మొహం తుడుచుకున్నాడు. తర్వాత తాను పొద్దు గూకగానే యింటికి పోనందుకు తన్ను తాను నిందించుకున్నాడు. "ఛీ! బుద్ధి గడ్డితిని ఈ బేరానికొప్పుకున్నాను. ఇయ్యాళ పొద్దున్న లెగవంగానే ఎవరి మొగం సూశాన్రా దేవుడా?" అనుకున్నాడు.

రెండు మూడు నిమిషాలసేపు ఆలోచించినా తాను పొద్దున లేచీలేవగానే ఎవరి మొహం చూశాడో గుర్తు రాలేదు. నిన్న రాత్రి అసలు పడుకున్నదెక్కడ? స్టేషనుకనీ, బస్సుస్టాండుకని, సినిమాహాళ్ళ దగ్గరకనీ ఒకటే తిరగడం తప్ప పడుకున్నదే లేదు....

నిమిషాలు గడిచిపోతున్నాయి. గుర్రం నీరసంగా బండిని లాగుతూ మళ్ళీ మళ్ళీ ఆ వీధులలో తిరిగింది. వీధు

లన్నీ నిర్మానుష్యంగా ఉన్నాయి. ఉండిఉండి ఎక్కడో కుక్క అరుస్తున్న సవ్వడి ... చంద్రబింబం మబ్బులలోకి వెడుతూ, మళ్లీ బయటికి వొస్తూ దోబూచు లాడుతున్నది. వెన్నెల చల్లచల్లగా, మెత్తమెత్తగా లోకంమీద కురుస్తున్నది.

రాఘవులు ఒకచోట ఆగి ఆలోచించాడు. అతన్ని నీరసం ఆవహించింది. కాళ్ళూ చేతులూ కొంగర్లు పోతున్నాయి. కళ్ళు మండుతున్నాయి. తల దిమ్మెక్కి పోతున్నది. చూడగా చూడగా యిదంతా ఒక కుట్రలాగా కనిపిస్తున్నది. తాను దురదృష్టవశాత్తూ ఈ కుట్రలో చిక్కుకు పోయాడు. అతడు మళ్ళీ బండిలోకి చూశాడు. 'అదృష్టవశాత్తూ ఇదంతా ఒక కల అయివుండి, బండిలో ఆ శవం లేకపోతే ఎంతబాగుండును' అనుకున్నాడు. కాని ఆ శవం బండిలో భద్రంగా ఉంది. చెక్కుచెదరకుండా ఎలా పడుకోబెట్టబడిన శవం అలాగే ఉంది.

రాఘవులు నుదురు తుడుచుకున్నాడు. కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు. తర్వాత ఒక నిర్ణయానికి వచ్చి తల పంకించాడు. గద్దలాగ కళ్ళు కుంచించుకుని అటూయిటూ చూశాడు. వరసగాఅన్నీ యిళ్లు... అంతటా నిశ్శబ్దం.... అతను గుర్రాన్ని నెమ్మదిగా నడిపిస్తూ ఒక ఇంటిముందుకు వచ్చాడు. ఆగి ముందు వెనుకా చూశాడు. కనుచూపుమేర ఎక్కడా నర

సంచారం లేదు. 'ఇది ఎలాంటిచోటు'అనుకుని బండిదిగి ఒక్క-క్షణం నిలబడ్డాడు. తర్వాత ఎదురింటివైపు చూశాడు. ఆ యింటికి ముందు ప్రహరీకి ఆనుకుని అరుగులున్నాయి. అంతా కుంచివాటంగా ఉంది. అనువుగా ఉంది.

రాఘవులు "మరింకేం చేస్తాం? తప్పదు" అనుకుంటూ బండివెనక్కు వచ్చి మళ్ళీ ఒకసారి ముందూ వెనకలు చూసి తర్వాత శవాన్ని రెండు చేతులతో దింపబోయాడు.

అంతలో ఏదోశబ్దం వినిపించగా అతని గుండెలు జల్లు మన్నాయి. హడావిడిగా శవాన్ని మళ్ళీ లోపలికి తోసే శాడు. ఆ యింటిలోపలి తలుపులు తెరుచుకుని వీధిలోకి వచ్చారెవరో ... రాఘవులు అటు చూశాడు. ఆ మనిషి ఎవరో లోపలినుంచి పెద్ద పనివున్న వాడిలాగా తలుపులు తెరుచుకుని వచ్చి నేలమీద ఉమ్మేసి గుమ్మంముందే అటూ యిటూ పచార్లు చేయడం ప్రారంభించాడు.

రాఘవులు నీరసంతో నిట్టూర్చి మళ్ళీ బండి ఎక్కి నీరస స్వరంతో 'ఛల్' అన్నాడు. గుర్రం నీరసంగా అడు గులు వేయడం ప్రారంభించింది.

మరోచోట మళ్ళీ అదే ప్రయత్నం చేయబోతూ వుంటే ఆ యింటి ఆవరణలోనుంచి పెద్దపులిలా ఉన్న కుక్క ఒకటి "భౌభౌ" అని అరిచింది. అంతలో లోపలి నుంచి "ఏయ్ టామీ" అని అదిలించారెవరో.

కథా నిలయం 1237 శ్రీకాకుళం

అక్కడా తన ప్రయత్నం ఫలించక రాఘవులు మళ్ళీ ముందుకుసాగాడు. క్రమంగా అతన్ని నిస్సత్తువ పూర్తిగా ఆవరించింది. కాళ్ళూ చేతులూ వొణుకుతున్నాయి. తనవెనక బండిలో ఇన్ని సంవత్సరాలుగా ఎవరెవరో (బతికివున్న మనుషులు) నిక్షేపంగా కబుర్లాడుకుంటూ గలగల నవ్వుతూ కూర్చుని ప్రయాణం చేశారే గాని యిలాటిదెన్నడూ లేదు. తన వెనక ఒకశవం ఉన్నదనే విషయం తలుచుకుంటేనే అతనికి భయంగా, కంగారుగా, నీరసంగా, ఉంది.

అమ్మయ్యో! నిక్షేపంలాటి ఆ రూపాయలు గాలికి పోయినట్టయింది. ఇంటి మొహంచూసి ఇరవైనాలుగ్గంటలు దాటింది. నిద్రలేదు, తిండిలేదు, మనశ్శాంతిలేదు, పైగా భయంతో వొళ్ళు బిగదీసుకుపోతున్నది. మొహాన మాటిమాటికీ చెమటపడుతున్నది.

మళ్ళీ జైలు గోడపక్కగా వొస్తూవుంటే మూడు గంటలు వినిపించాయి. ఆ గంటలు పరిసర నీరవ ప్రకృతిలో ప్రతిధ్వనించాయి. అదీ కొద్దిక్షణాలే ... అంతలో మళ్ళీ అంతా నిశ్శబ్దం.

రాఘవులు బండి నడుపుతూనేవున్నాడు. ఆ వీధి చివర లాంతర స్తంభం క్రింద ఒక్కక్షణం ఆపి మొహం

ముడుచుకుని "అమ్మయ్యో ఈ నరకం పగవాడికూడా వొద్దురా దేవుడా!" అనుకున్నాడు. తర్వాత తనకున్న పగ వాళ్ళెవరో గుర్తుచేసుకునేందుకు ప్రయత్నించాడు. అవును, ఇటీవల ఎవరూ లేరు? కాని తన చిన్నతనంలో తనతండ్రిని ఒకనాడు నడిబజార్లో నిలబెట్టి అప్పుపుచ్చుకున్న పాతిక రూపాయలూ గడువులోగా యివ్వలేకపోయినందుకు నానా బూతులూ తిట్టి లోకువగా దొరికాడని చావబాదిన నారాయణ గుర్తుకువచ్చాడు. వాడు పేరుమోసినరౌడీ—అందరికీ వాడంటే హడల్ ... అటువంటి కిరాతకుడి దగ్గర అప్పు తీసుకోడం అతని తండ్రిదేతప్పు... కాని అతనితండ్రిలో ఒక బలహీనతవుంది. వేళకు నల్లమందు లేకపోతే బతకలేడు. అందుకే అప్పుచేశాడు. ఆనాడు గొడవ జరిగినప్పుడు చేతిలో రెండుమూడు ఉప్పుచేపలతో తానుకూడా అక్కడే ఉన్నాడు. తండ్రిని కొడుతూవుంటే తాను పెద్దగా కేకలు పెట్టి "అయ్యో! అయ్యో" అని ఏడిచాడు. అప్పుడే అనుకున్నాడు "ఈనారాయణ తనకు శత్రువు. ఎప్పుడైనా ఎలాగైనా సరే వాడిమీద పగ తీర్చుకోవాలి." అని కాని తర్వాత తనకు ఆ అవకాశమురాలేదు. తండ్రి మంచాన పడటం, తాను ఎక్కడో చాకిరీకి కుదరటంతో ఆవిషయం అడుగునపడిపోయింది. వాడొక్కడే అప్పటికీ యిప్పటికీ తనకు పగవాడు. ఇప్పుడుబాగా ముసలివాడైపోయి ఉంటాడు. లేకపోతే చచ్చిపోయికూడా ఉండవచ్చు. వాడొకవేళ

బతికిఉన్నా సరే, దేవుడా, ఇల్లాంటి నరకం వాడికూ్కడా వొద్దు...

తర్వాత రాఘవులు తాను బండిదిగి నడుస్తూ గుర్రాన్ని నడిపించుకుంటూ కొంతదూరంవచ్చాడు. తర్వాత "పోనీ పడమటిలంక వెళ్ళిపోతే..." అనుకున్నాడు. కాని అదిచాలా తెలివితక్కువ అనిపించింది. రాఘవులు దూరంగా పోలీసుస్టేషను చూశాడు, ఇక ఒకటేమార్గం తోచింది. పోలీసుస్టేషనుకు వెళ్ళడం...సంగతంతా చెప్పేయటం... శవాన్ని దింపి పోలీసుల స్వాధీనం చెయ్యడం ... అవసరమైతే తనపేరూ యింటిగుర్తూ చెప్పెయ్యడం...తనదోవన తాను పోవడం,..ఇలా చేస్తే మంచిది.

అతడు మొహం తుడుచుకుంటూ ముందుకునడిచాడు. పోలీసులు తనను ఒకపట్టాన కదలనివ్వరేమో, "నీమాటలు నమ్మాలని ఎక్కడుంది? మేము అంతా విచారించేదాకా ఇక్కడేఉండు." అని తనను కొట్లోపెట్టేస్తే-అయినా ఈచెరకంటె అదేనయం. లోపల హాయిగా పడుకుని నిద్రపోవచ్చు-ఏ దిగులూలేదు.

పోలీసుస్టేషను పదిగజాల దూరంలో వుంది. వాకిట్లో మెట్లమీద ఒక పోలీసు తలమీద టోపీలేకుండా కూర్చుని వుండి బీడీకాబోలు కాలుస్తున్నాడు.

అతనికి చిన్నతనంలో ఒక స్నేహితుడుండేవాడు.

వాడిపేరిప్పుడు గుర్తులేదు. వాడు చిన్నతనంనుంచీ దొంగతనాలు చేయడంలో, జేబులు కొట్టడంలో ఆరితేరినవాడు. మరీ చిన్నపిల్లవాడుగా ఉన్నప్పుడే తల్లితో ఆమె పనిచేసే యిళ్ళకువెళ్ళి అవీ యివీ దొంగిలించుకు వచ్చేవాడు. క్రమంగా దొంగబుద్ధి అలవడింది. ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి, ఎక్కడో ఒకచోట దొంగిలించుకువస్తూ ఉండేవాడు. ఎప్పుడైనా అడపాదడపా పట్టుబడితే కిమ్మనకుండా రెండు తన్నులుతిని, కొద్దిరోజులు జైల్లోగడిపి వచ్చేవాడు. అప్పుడప్పుడూ "యింటికంటె గుడిబద్రంరా శిశువా! జైల్లో యాళకింత తిండీ — నిద్రా-ఇంట్లో ఏంవుంది?" అనేవాడు. వాడువేసే వేషాలకూ చేసే మోసాలకూ అంతుండేది కాదు. ఒకసారి ఎవడో దిక్కులేనోడు చచ్చిపోతే ఆకట్టెను రోడ్డుమీద పడుకోబెట్టి గుడ్డకప్పి వొచ్చేపోయే వారందరితోనూ "మా వోడే బాబూ। తగలెయ్యడానికానీ డబ్బు లేదు. మారాజులు దయదల్చండి." అని అడుక్కుని పది రూపాయలు సంపాయించాడు. తర్వాత ఆశవాన్ని అలాగే వొదిలేసి పారిపోయి వొచ్చేశాడు. "పాపం! శవాన్నేం జేశావురా? అని అడిగితే "మునిసిపాలిటోళ్ళు తీసుకుపోతారెద్దూ-" అన్నాను.

రాఘవులు కాళ్ళకు బ్రేకువేసినట్టయింది. ఎందుకో ఉన్నట్టుండి ఆగిపోయాడు. అతనికళ్ళు పెద్దవైనాయి. ముందునుదురు తుడుచుకుని "ఛఛ" అనుకున్నాడు. "పాపం

కట్టెకుడుపుద్ది-" అనుకున్నాడు. తర్వాత "ఆ! పాపంలేదు పున్నెంలేదు. ఆళ్ళు ఆద్రూపాయలకు బేరమాడి నాకు మస్కా-వేశారుగా-" అనుకున్నాడు. తర్వాత బండిఎక్కి గుర్రాన్ని అదిలించి వేగంగా పోలీసు స్టేషనుదాటి, సినిమా హాలు దాటి, జైలుగోడదాటి ఒక పాడుబడిన షెడ్డుకు వచ్చాడు. అక్కడ గుర్రాన్ని విప్పికట్టేశాడు. బండ్లోనుంచి లేచి దాని ముందింత గడ్డిపడేశాడు, బండిని గుర్రాలు నీళ్ళు తాగే తొట్టిమీద ఆనించాడు. తలగుడ్డతీసి క్రింద పరుచుకుని ఆవులించి చిటికెవేశాడు. తర్వాత పక్కకు చూస్తే ఎవరో దిక్కులేనివాళ్ళు అక్కడ పడుకుని ఉండి కనిపించారు. ఒక పసిపిల్లవాడు ఏడుస్తుంటే తల్లి మేలుకొని సముదాయించింది. తర్వాత గుర్రం గడ్డి నెమరేస్తున్న చప్పుడు తప్ప అంతా నిశ్శబ్దం-రాఘవులుకు అంతలో కళ్ళు మూతలు పడ్డాయి కొద్ది నిముషాల్లో అతని వొళ్ళు అతనికి తెలీదు.

తెల్లగా తెల్లవారింది. మనుష్యులప్పుడే మసలడం ప్రారంభించారు.

అంతలో రాఘవులు లేచికూర్చున్నాడు, తర్వాత కళ్ళు నులుముకుని తలగుడ్డ చుట్టుకున్నాడు. మనిషిలో కొంత సత్తువ వచ్చింది. చేతివ్రేళ్ళు విరుచుకుని ధైర్యంగా లేచి నిలబడ్డాడు.

తర్వాత హడావిడిగా పని ప్రారంభించాడు. శవాన్ని బండ్లోనుంచి లేపి భుజంమీద వేసుకున్నాడు. ఈ మనిషి తేలిగ్గానే వున్నాడు. భుజంమీద వేసుకుని మొయ్యడం పెద్దకష్టంగా ఏమీ లేదు.

రాఘవులు అలా భుజంమీద ఆకట్టెతో కొద్దిదూరం నడిచాడు. వీధినపోతున్న ఒకరిద్దరు అతనివంక విచిత్రంగా చూశారు. అతడు ఏమీ పట్టించుకోలేదు. ఇదుగో ఈచోటు మంచిది. నాలుగువైపులనుంచీ జనం వస్తారు. రాఘవులు అక్కడ ఆగి శవాన్ని భుజంమీదినుంచి దింపాడు. పేవ్మెంట్ మీద సరిగ్గా పడుకోబెట్టాడు. దుప్పటి సరిగ్గా సర్దాడు. తర్వాత శవంమొహం కనిపించేలా దుప్పటి తొలగించి మడతపెట్టాడు.అప్పుడే అతడూ ఆ మొహం చూశాడు. ఆ మనిషి పచ్చనివాడే. గడ్డం మరీ చావునుముందే గీసుకున్నట్టుగా నున్నగావుంది. బలహీనంగా ఉన్నాడు. మరి నిరంతరం తాగేవాడు. బలహీనంగా వుండక వస్తాదులా ఎలా ఉండగలడు? బతికున్నప్పుడు ఏంచేసేవాడో-ఏమో!

అంతలో రాఘవులు తలమీదిగుడ్డతీసి విదిలించి అక్కడ నిలబడిన యిద్దరుముగ్గురు వ్యక్తులను ఉద్దేశించి "అయ్యా! బాబూ! ధర్మదాతలు-ఈడు దిక్కులేనోడండి-నిన్ననే సచ్చాడు బాబూ! ఒకప్పుడు బాగా బతికినవాడే-ఇప్పుడు తగలేసేందుకూడా లేకుండాపోయింది బాబూ!

తోచింది ధర్మంసెయ్యండి - పుణ్యం ఉంటుంది!" అన్నాడు. వారిలో ఒకవ్యక్తి ఒక పావలా నాణెం, మరొకాయన పదిపైసలనాణెం అతని చేతిలో పడేసి వెళ్ళిపోయారు.

"అరె! బాగా నేడుండే వరస-" అనుకున్నాడు రాఘవులు. జనంకూడా ఆ అనాథప్రేతాన్ని గురించి ఆగి మరీ విని నిట్టూర్చి దయతో తోచినంత పడేసి పోతున్నారు. రాఘవులు విజృంభించాడు. ఆ చచ్చిపోయిన మనిషిని గురించి ఎన్నో వివరాలు చెప్పాడు. చెప్పింది చెప్పకుండా చెప్పాడు. అంతలో సూర్యోదయమై ఎర్రని బంగారు రంగు ఎండ వచ్చింది. ఆ ఎండలో చురుకుపాలు హెచ్చింది. జనం రాకపోకలు బాగా ప్రారంభమైనాయి. పేవ్ మెంట్ పక్కన జనం ఆగి తోచినంత రాఘవులు చేతిలో వేసి మరీ వెళ్ళి పోతున్నారు. రాఘవులు చేయినిండిన డబ్బులను బనీను లోపలివైపు ఉన్న జేబులో వేసుకున్నాడు. మళ్ళీ చేయినిండి పోతున్నది. ఆ చిల్లర డబ్బులలో అర్ధరూపాయిలూ, పావులాలూ, పదిపైసలూ, ఇంకా యితర నాణేలూ చాలా ఉన్నాయి. జనం కొంచెం పలుచబడ్డారు.

రాఘవులు అంతసేపటినుంచీ అక్కడే ఏమీతోచక గాబోలు నిలబడిన ఒక మనిషిని గమనించాడు. అతడు మాసినదుస్తుల్లో వున్నాడు. రాఘవులు అతనివంక తిరిగి "బాబూ! నిన్నటాలనించీ తిండిలేదు. అట్టాపోయి గొంతులో కాసిని కాపీనీల్లు పోసుకొస్తాను." అని చెప్పాడు.

తర్వాత నెనుదిరిగాడు.

"ఇకసాలు, ఆర్రూపాయలు గిట్టుబాటయివుంటయ్! పోనీకొంచెం తగ్గిందేలనుకో-పోన్లే-ఇక ఎల్లిపోదాం-"

రాఘవులు ఒక అడుగు ముందుకువేశాడు. అంతలో అతని మెడమీద చెయ్యిపడింది. ఎవరో మెడదగ్గర బనీను గట్టిగా పట్టుకున్నారు. రాఘవులు ఉలిక్కిపడి తల తిప్పే సరికి 'దొంగముండాకొడకా' అని తిట్టు వినిపించింది. అదే క్షణంలో మొహంమీద గట్టిదెబ్బపడింది. రాఘవులు క్షణంలో సగంలో ఆ మొహంచూశాడు. వెంటనే మొహం కప్పుకుని రెండో దెబ్బ కాచుకోబోయాడు. ఏదో మాట్లాడ బోయాడు. కాని అంతంలో అతనిమీద దెబ్బలవర్షం మొదలైంది. "బేవార్సువెధవా! ఇంత మోసం చేస్తావురా. నీ ప్రాణాలు తీసేస్తాం — అంతబతుకూ బతికిన మా నాయన్ను అనాధను చేస్తావా? ఆయన్ను తగలెయ్యడానికి కూడా డబ్బు ల్లేని దిక్కులేని చావుచచ్చాడా? నీ దుర్బుద్ధికి."

"ఊరుకోడమా? రాత్రల్లా సైకిళ్ళమీద ఊరంతా వెదకలేక ఛస్తేను. ఈ రాస్కెల్ కావాలనే యిలా చేశాడు—దగాకోర్..." అని సమాధానం...

దెబ్బలు! దెబ్బలు! రాఘవులు నోరు చివర పెద వులు చిట్లి రక్తం వస్తున్నది. బనీను చిరిగి పీలికలయి పోయింది. జుట్టుపట్టుకుని వొంచి వాళ్ళిద్దరూ అతన్ని బాది

పారేశారు. డబ్బులు రోడ్డుమీద చిందర వందరగా పడి పోయాయి. "అమ్మో! నాకేం తెలవదు బాబూ! రాత్రిమీరే కనిపించకుండాపోయి – అమ్మో! కొట్టకండి బాబయ్యా! మీ కాళ్ళట్టుకుంటాను-"

జనం గుంపుగా చేరారు. అంతావిని అర్థంచేసుకుని నివ్వెరపోయారు. "ఇట్లాంటి దగుల్బాజీ లుండబట్టే లోకం యిలా తగలబడింది-నాలుగు తగల్నివ్వండి, లేకపోతే పోలీసుల కప్పజెప్పండి-"

"అటాకాదు. పోలీసులేమీ చెయ్యరు. మనమే నాలుగు గట్టిగా తగిలించి పంపిస్తే మంచిది. ఇహమీదట ఇట్లాంటి పాడుపన్లు చెయ్యకుండా-"

"అరె! అయినా యింతంత తెలివితేటలు పుడుతున్నాయేం జనంలో!"

రాఘవులు అలాగే ఒక్కనిముషం పడుండిపోయాడు. తెలివలేక పోయాడు. ఒక్కనిముషం తర్వాత చేతులు నేలకానించి బలమంతా కూడదీసుకుని లేచాడు. చుట్టూ చూశాడు. జనం ఎటువారటు వెళ్ళిపోయారు. ఆ యిద్దరూ శవాన్ని అద్దెకారులో వేసుకుని వెళ్ళిపోయారు. అంతా సద్దుమణిగింది.

రాఘవులు కాళ్ళు వొణుకుతూవుండగా నెమ్మదిగా

అడుగులు ముందుకువేశాడు. కళ్లు బైర్లుకమ్ముతున్నాయి. పెదవులనుంచి కారుతున్న రక్తం నాలికకు తగులుతున్నది. గొంతులోనుంచి ఏదో పొంగు వొస్తున్నట్టున్నది. గబగబా పక్కకు నడిచివెళ్ళి రోడ్డుపక్కన వాంతిచేసుకున్నాడు. అయిదు నిమిషాలు అలాగే కూర్చుండిపోయాడు. తర్వాత ఓపిక తెచ్చుకుని లేచి చూస్తే సూర్యుడు కరుకుగా తీవ్రంగా తన వాడి కిరణాలతో కళ్ళలో పొడుస్తున్నాడు. చేయి కళ్ళకు అడ్డంవుంచుకుని అతడు కాళ్ళీడ్చుకుంటూ ముందుకు నడిచాడు.

గుర్రం నీరసంగా నిలబడివుంది. రాఘవులు దాని మెడనిమిరాడు. నేలమీద మిగిలిన గడ్డీగాదం తీసి బండ్లో వేశాడు. తర్వాత బండికట్టుకున్నాడు. ఆ తొట్టిలో నీళ్ళతో మొహం కడుక్కున్నాడు. పైగుడ్డతో తుడుచుకుంటూ బండి ఎక్కి కూర్చుని గుర్రాన్ని అదిలించాడు.

అతనికి అకస్మాత్తుగా ఏడుపు పొంగి వచ్చింది. గొంతులో దుఃఖం గూడుకట్టుకుని అడ్డుపడ్డట్టు అనిపించింది. గొంతు సర్దుకుని నీరసస్వరంతో 'ఛల్' అని గుర్రాన్ని అదిలించాడు.

పక్కకు చూస్తే సూర్యబింబం అప్పుడే నిప్పులు కురిపిస్తూ తీక్షణంగా, కర్కశంగా పైకివస్తున్నది. అతని కళ్ళముందు నల్లని రింగులు తిరుగుతున్నట్టయింది. చేయి

కళ్ళకు అడ్డంఉంచుకొని వాలిపోయి కూర్చుని మళ్ళీ "ఛల్ ఛల్" అన్నాడు.

♦ ♦ ♦

నగరం...ఇది ఎంత భయంకరమైన అరణ్యం!

ఇక్కడ ఎంత వెలుతురు!

ఎన్నిరకాల మృగాలు!